

PE URMELE STAMELOR DESPRE ROMÂNIA SEMNATE DE LUIGI MAYER ŞI WILLIAM WATTS ÎN COLECȚII PUBLICE DIN BUCUREȘTI ŞI LONDRA

MARICA GRIGORESCU

Din cele mai cunoscute vedute despre România, gravurile englezului William Watts după acuarelele italianului Luigi Mayer create în primii ani ai secolului al XIX-lea se întâlnesc în multe colecții publice și particulare¹. Dintre ele, imaginea mănăstirii Mihai Vodă a fost atât de circulată încât a devenit un pester, o imagine simbol a Bucureștiului de odinioară. Foarte rar se întâlnește gravura cu titlul: „*Palat la București. Planșa II*” și care reprezintă după cum rezultă din textul explicativ al imaginilor, „*vizita de ceremonie a Lordului Ainslie la întoarcerea din Constantinopol în acest oraș (București n.a.) la Prinț sau Voivod în palatul său în 1793*” (este vorba de Domnitorul Alexandru Moruzzi n.a.).

Din dorința de a clarifica toate datele referitoare la aceste gravuri: autori, execuție, circulație, tiraje am consultat materialul artistic și bibliografic pus la dispoziție de cabinete de stampe, secții cartografice și biblioteci bucureștene și londoneze.

Dificultatea adunării materialului se datorează faptului că interesul pentru aceste stampe reunește domenii foarte diferite: artistic, istoric, geografic. Cercetarea va continua, deocamdată au fost găsite principalele ediții care au conținut aceste gravuri.

În rezumat: 7 stampe cu vederi din Muntenia au fost realizate între 1801—1806 de către William Watts după acuarelele originale ale lui Luigi Mayer. Toate au fost cuprinse într-un album intitulat: „*Views in Turkey in Europe and Asia, comprising Romelia, Bulgaria, Walachia, Syria and Palestine. Selected from the Collection of Sir Robert Ainslie. Drawn by Luigi Mayer and engraved by William Watts.*” Albumul oferă o imagine asupra domeniilor stăpânite de turci în Europa și Asia². Cel care dirijează această editare este însuși gravorul.

Se tipărește de către editura Gosnell și se realizează cu ajutorul unor subscripții.

AUTORII: William Watts (1752—1851), pictor de peisaje, ilustrator și gravor cu dăltița născut la Morfield, a fost elevul lui Paul Sandby și Edward Recker, continuând publicarea lui „*Copper Plate Magazine*” după moartea celui din urmă. William Watts a fost în primul rând un gravor de cărți, prin urmare puține din plăcile sale au fost imprimate separat. Specializat în gravuri în acvaforte și acvatinta³ de tipul vedutelor edita serii întregi de albume legate. Uneori singur, alteori în colaborare se preocupă mai ales de topografia britanică⁴ și în paralel de ilustrații.

Luigi Mayer, pictor de origine italiană de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, își datorează faima seriilor de acuarele realizate cu ocazia călătoriei întreprinse între 1776—1794 împreună cu lordul Robert Ainslie în Orientul Apropiat și în Balcani.

Din aceste serii o parte se păstrează la British Museum. Ele sunt realizate în creion și acuarelă pe hirtie de desen de mari dimensiuni, 17,5 × 26,5 cm, cuprinse în albume legate. Imaginile sunt statice, descriptive. Personajele, când apar, animă peisajul. Gama cromatică este vie, predomină tonurile deschise. Schematismul, simplitatea redării au înlesnit transpunerile în gravură datorate lui William Watts.

LUCRĂRILE: Cele 7 stampe au fost realizate între ianuarie 1801 și noiembrie 1806 după cum reiese din inscripțiile gravate sub imagine. Titlurile stampelor sunt: *Aluta (1804)*, *Pitești (1801)*, *Biserica și mănăstirea Sf. Maria (1801)*, *Intrarea la Sf. Maria (1805)*, *Vedere de lângă București (1801)*, *Palat la București (1803)*, *Palat la București. Planșa II (1806)*. Tehnica adoptată este acvaforte, acvatinta și dăltiță. Co-

Iorarea planșelor cu acuarelă poate fi și intervenția unui alt artist; nu a fost adoptată la toate albumele.

Dimensiunile gravurilor sunt cu mici variații aceleași: 23 × 32 cm. Acest prim tiraj poate fi recunoscut după anii de execuție și după chenarul amplu de 2 cm sugerând rama unui tablou, imprimat cu un ton deschis, gri.

Cele șapte gravuri cu vederi din Muntenia ca și întreg albumul pentru care au fost executate s-au realizat în urma unor subscripții, obicei folosit în epocă. Informația rezultă dintr-o scrisoare tipărită din 1807, scrisoare anexată unui exemplar al albumului, aflat în colecția de la British Museum⁵. Este de fapt o invitație la o nouă subscripție în vederea editării unui album pe o altă temă în condiții identice. Textul aduce informații prețioase: „Domnul Watts fiind onorat cu permisiunea lui Sir Robert Ainslie să pregătească un nou grupaj din prețioasa și interesanta Colecție de picturi a Dumnealui, își propune să publice un al doilea volum consistînd în

principāl din „Vederi din Sicilia, Insulele eoliene din arhipelagul Lipari, Insula din Samos și ruinele templului Dianei din Efes. După picturile lui Luigi Mayer”. „Această lucrare corespunde în dimensiune, manieră de a grava ca și în număr de planșe cu volumul „Vederi din Turcia, din Europa și Asia” pe care urmează să-l însoțească. Fiecare serie de vederi vor fi publicate în format mare, legate și completate cu o pagină de explicații la un preț proporțional cu lucrarea. O guinee pentru fiecare patru planșe și două guinee în caz că sînt colorate: și intrucit asistența pentru unul din cei mai renumiți artiști s-a obținut, este de presupus ca acest volum să apară la jumătate de timp față de cel precedent.

Nobilimea și aristocrația înclinată să onoreze cu patronajul realizarea ei este rugată să-și trimită numele proprietarului, W. Watts, Pond Street, Hampstead. Cele mai bune exemplare vor fi scrupulos selecționate pentru primii care subscriu. S. Gosnell, Printer, Little Queen Street.”

Pitești, gravură colorată, tiraj 1809, Muzeul Colecțiilor din București (Donația Artemiza și dr. Mircea Petrescu)

Acest album proiectat a apărut cu adevărat în 1812. Prima parte cuprinde cum era și prevăzut, „*Vederi din Turcia...*” dar într-o formă mai redusă față de ediția 1801—1806. Dintre gravurile despre Valahia una singură figurează și anume: *Vedere de lângă București*. Sub gravură, pe mijloc este înscris: *Publicat la 1812 de R. Bowyer*. Beneficiarul acestei ample ediții este R. Bowyer, al cărui nume figurează pe pagina de titlu și sub fiecare gravură.

De altfel, din motive pe care nu le cunoaștem, gravorul William Watts a încredințat încă din 1809 aproape toate problemele editării gravurilor sale topografice lui R. Bowyer.

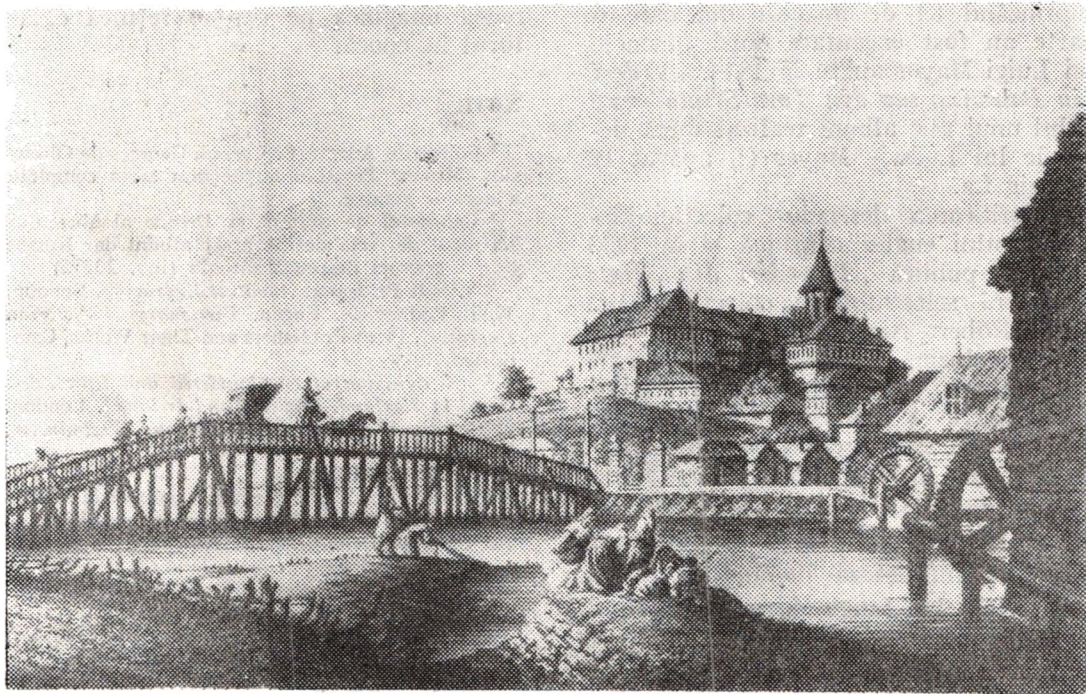
Astfel 5 din cele 7 gravuri la care ne-am referit, vor fi din nou editate într-un nou album despre teritoriile stăpânite de turci la 1910: „*Views in the Ottoman Dominions in Europe*”⁶. Un corp de lucrări ce se întâlnesc rareori asamblate și foarte frecvent în planșe separate figurând în numeroase colecții publice și particulare. Câteva aspecte particularizează aceste stampe. În afara

indicației de an care este invariabil aceeași: 1809, hirtia de bună calitate are un filigran: J. W. Whatman, cu anii 1808, 1809⁷. Stampele sunt aproape fără excepție colorate, în culori vii, clare ce înviorează aspectul monoton al imaginii.

Reeditarea după nouă ani a albumului vederilor din Turcia este o dovadă a succesului. De altfel colecția de desene a Lordului Ainslie a generat și alte serii de gravuri cuprinse în albume, datorate aceluiași William Watts dar nu numai lui. Pe pagina de titlu figurează invariabil numele lui Luigi Mayer.

Trei albume completează imaginea călătoriilor Lordului Ainslie în aceeași zonă mediteraneeană. Primul, „*Vederi din Egipt după desenele originale în posesia lui Sir Robert Ainslie, luate în timpul mandatului său de ambasador la Constantinopol de către Luigi Mayer (...)* Londra (...) R. Bowyer (...), 1801”, conține și o dedicație de mulțumire adresată ambasadorului: „*lui Sir Robert Ainslie, ambasador la Sublima Poartă, ca o mărturie recunoscătoare a libertății cu*

Palat la București, gravură colorată, tiraj 1809, Muzeul Colecțiilor din București (Donația Artemiza și dr. Mircea Petrescu)

care a înlesnit, desenele realizate sub auspiciile sale, spre a fi prezentate publicului...". Al doilea este editat în franceză: „*Vedere din Imperiul Otoman, în principal din Caramanie, parte din Asia Mică pînă în prezent puțin cunoscută; ...după desenele originale în posesia Lordului Robert Ainslie luate în timpul mandatului... Louis Mayer... Londra... 1803*". Al treilea conține: „*Vederi din Palestina după desenele originale ale lui Luigi Mayer, cu o relatare descriptivă și istorică a țării și a locurilor sale remarcabile. După desenele originale ale lui Luigi Mayer (...)* Londra (...) R. Bowyer (...), 1801.”

Toate aceste serii de imagini sînt editate în primul deceniu al secolului al XIX-lea, pînă în 1812, după aceea alte culegeri care se imprimă reiau numai edițiile apărute anterior într-un format mai mic, mai concentrat. În cazul acestora numele gravorului se omite de cele mai multe ori, în schimb, invariabil figurează Luigi Mayer pe pagina de titlu.

„*Interesante vederi din Turcia...*” scoasă la Londra în 1919, datorită aceluiași Robert Bowyer cuprinde și o „*Vedere din Aluta*”⁸. Culegerea lui Breton de la Martiniere despre Egipt și Siria cuprinzând 84 de imagini din care o parte au fost executate după desenele lui Luigi Mayer apare în 1814. „*Vederi din Palestina sau din Țara Sfîntă*” este titlul unui mic album realizat după desenele lui Ludwig Mayer (!) apărut la Leipzig f.a.

Valorificarea desenelor colecției ambasadorului englez continuă și în 1933 când se publică „*24 vederi din Sfînta Scriptură*” selectate din colecția celebră a lui Robert Ainslie”.

În concluzie „banca de imagini” creată de William Watts după acuarelele lui Luigi Mayer a reprezentat un fond valoros căutat și în prezent de colecționari. Acestea din urmă au fost creionate probabil la fața locului și ulterior colorate în atelier, ca dovadă, imagini în care artistul se înfățișează lucrând în peisaj. Acuarelele lui Luigi Mayer au întrunit calitățile de reprezentare (topografie și inedit) și de transpunere în tehnica gra-

vurii. Maniera de a desena este proprie gravurii prin delimitări precise de elemente și de planuri, prin atenția față de detaliu.

Restituirea cu fidelitate a desenelor se realiza prin colorarea cu acuarelă a gravurii, tehnică exersată cu mult meșteșug de artiștii englezi din epocă.

O dată create, aceste gravuri sînt puse în circulație și sporite prin reeditări urmate de reluări târzii. Cel mai frecvent ele circulă în planșe independente, atribuite cel mai adesea lui Luigi Mayer nume de rezonanță și pictor, în timp ce Williams Watts este considerat un simplu gravor de reproducere.

În concluzie, cele 7 gravuri colorate despre România au fost realizate în cadrul unei ample „producții” de imagini topografice concepute la Londra în primul deceniu al secolului trecut și sunt rezultatul unei colaborări interesante între un desenator, un gravor, un colecționar și o editură.

Urmărite de colecționari, ele își datorează faima prezentării acurate, conforme subiectelor, preciziei topografice îmbinate cu un narativism liric. Grija pentru exactitatea redării se îmbină cu o formă măsurată de idealism aptă să redea imaginea pe care o reținea călătorul în epocă.

NOTE

¹ Colecțiile Adrian C. Corbul, Georges de Olsewski, Mircea Petrescu au deținut seria completă a acestor stampe.

² Cabinetul de Stampe și Desene al Muzeului Național de Artă deține acest album dar lipsesc cele 7 gravuri despre Muntenia (inv. 23375)

³ v. S.T. Prideaux, *Aquatint Engraving*, London, 1909; Rodney K. Engen, *Dictionary of Victorian Engravers, Print Publishers and Their Works*, Cambridge, 1979

⁴ „*A collection of one hundred and fifty select views in England, Scotland and Ireland*”, London, 1781; „*Selected views in London and Westminster*, London (...)”

⁵ Cota: 174 a 22

⁶ Un exemplar bine păstrat se găsește la Muzeul de Artă din Tulcea; Titlul complet este: *Views in the Ottoman Dominions, in Europe in Asia, and some of Mediterranean islands from the original drawings taken for Sir Robert Ainslie by Luigi Mayer* (...) London (...) 1810”.

⁷ v. E. J. Labarre, *Paper Mills and Paper Makers in England 1495—1800*, Hill-versum, 1958

⁸ Dimensiunile gravurii sînt: 0,105 × 0,148 m.